

Рябенко В.В.

доцент кафедри прикладної економіки

Національного університету харчових технологій

м. Київ, Україна

ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМКИ ЇХ ЛОКАЛІЗАЦІЇ

Діяльність українських підприємств в останні десятиліття характеризується наявністю постійного впливу кризових явищ на результативність їх функціонування і розвитку.

Найчастіше, криза трактується як крайнє загострення суперечностей у соціально-економічній системі (організації), яке загрожує її життєздатності в навколишньому середовищі. Зазначені суперечності виникають під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Зовнішні фактори пов'язані із тенденціями змін, які відбуваються у зовнішньому середовищі. Окрім типових, можна сказати, стандартних факторів зовнішнього середовища, що визначають діяльність організацій в усьому світі (швидкі змін, невизначеність, непередбачуваність тощо), в реаліях нашої країни сформувалися власні, специфічні фактори зовнішнього впливу, які негативно впливають на функціонування національних підприємств.

До таких зовнішніх факторів, які здійснюють найбільш суттєвий вплив на виникнення кризових явищ на рівні підприємств належать:

- недосконале, занадто мінливе, суперечливе законодавство, що визначає і регулює господарську діяльність підприємств;
- безсистемні і різновекторні економічні реформи, а інколи їхня повна відсутність або створення видимості їх проведення;

– політична нестабільність, яка проявляється у частій зміні розстановки політичних сил, що мають кардинально протилежні погляди на розвиток економіки, і, як наслідок, відсутність єдиної стратегії економічного розвитку країни на довгострокову перспективу;

– високий рівень корупції, особливо в державних органах, на які покладено регуляторні, контрольні та дозвільні функції;

– значний рівень тінізації, а в багатьох випадках навіть криміналізації, економічних відносин;

– необґрунтованість і недосконалість державного регулювання господарської діяльності підприємств, яке дуже часто суперечить принципам ринкової економіки;

– монополізація економіки та штучне створення умов для виникнення олігополістичних утворень в основних секторах економіки;

– слабкий розвиток фінансово-кредитної сфери (недосконала банківська система, низький рівень розвитку страхового і фондового ринку);

– низький рівень енергоефективності виробництва і, як наслідок, зростання собівартості продукції та висока залежність від імпорту енергоносіїв;

– стрімка втрата науково-технічного потенціалу країни через від'їзд за кордон або перехід в інші сфери діяльності найбільш талановитих та кваліфікованих вчених і фахівців, низький рівень мотивації, фінансового та матеріального забезпечення, руйнування зв'язків між науково-інноваційними організаціями та підприємствами реального сектора економіки.

Зазначені зовнішні фактори обумовлюють: низьку конкурентоспроможність і інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств; відтік капіталу за кордон; низький рівень доходів населення і, як наслідок, незначний платоспроможний попит на внутрішньому ринку; негативне сальдо платіжного балансу, що породжує значні валютні ризики; сировинне спрямування експорту, тобто відсутність зацікавленості та можливостей експорту продукції з високим рівнем доданої вартості.

Для локалізації дії та зменшення негативного впливу розглянутих зовнішніх факторів, які спричиняють виникнення кризових процесів на вітчизняних підприємствах, доцільно виділити наступні напрямки економічних реформ:

- прийняття на законодавчому рівні стратегії економічного розвитку країни на період до 10 років, у відповідності з якою слід приймати всі інші закони, що стосуються економічної сфери;

- визначення переліку пріоритетних галузей, яким слід надати режим найбільшого сприяння. До них доцільно віднести, по-перше, галузі, які забезпечують національну, продовольчу та енергетичну безпеку (військово-промисловий комплекс, сільське господарство та харчову промисловість, енергетику), по-друге, галузі, які формують основу експортного потенціалу країни (металургія, АПК, хімічна промисловість, машинобудування);

- проведення структурних змін в географічній структурі експорту продукції національних підприємств. По-перше, диверсифікація зовнішніх каналів збуту вітчизняної продукції та переорієнтація експорту підприємств, які частково або повністю втратили російські ринки, через вихід на ринки країн, що демонструють високі темпи економічного розвитку (країни Південно-Східної Азії, Близького Сходу, Північної та Західної Африки, Латинської Америки). З цією метою доцільно організувати відкриття торгових представництв або місій, які б допомагали підприємствам-експортерам просувати їх продукцію на даних ринках, вели пошук потенційних партнерів, забезпечували юридичну, інформаційну та рекламно-пропагандистську підтримку. По-друге, адаптація національних стандартів та умов виробництва до європейських стандартів якості та безпечності продукції з метою якнайповнішого використання переваг угоди про зону вільної торгівлі з ЄС;

- реалізувати заходи щодо раціонального формування, ефективного використання та розвитку транзитного потенціалу країни, зокрема через реконструкцію і модернізацію магістральних трубопроводів, розширення

пропускної спроможності та збільшення вантажообороту через залізницю, автомобільні шляхи та морські порти;

– з метою реалізації попереднього напрямку та розв'язання інших, не менш важливих проблем, розробити програму та відповідним чином стимулювати реалізацію різноманітних інфраструктурних проектів (будівництво, ремонт і модернізація автомобільних доріг, залізничних колій, ліній електропередач, портів, трубопроводів). Цей напрям, як свідчить досвід багатьох країн, які переживали глибокі кризові процеси, є найбільш дієвим засобом стимулювання економічної активності в країні, оскільки, створює додаткові робочі місця, забезпечує формування попиту на металопродукцію будівельні матеріали, обладнання, стимулює розвиток будівельної галузі, а в результаті надає в розпорядження держави, місцевих громад, та суб'єктів господарювання важливі об'єкти інфраструктури;

– розробка на рівні держави національної програми забезпечення енергетичної незалежності та енергоефективності виробництва.

Проведення даних реформ дозволить подолати кризові явища в національній економіці та створить передумови для виходу з кризи суб'єктів господарювання, а також їх подальшого прогресивного розвитку.